

Stručni i organizacioni prikazi

Geom. Bruno Ungarov — Zagreb

DA LI SE DANAS MOŽE OSTVARITI NADPLANSKA DOBIT KOD GEODETSKIH RADOVA?

U posljednje vrijeme na području NR Hrvatske govori se o nadplanskoj dobiti i njenom ostvarenju kod geodetskih radova i s tim u vezi nastojanjem jednog zavoda da izvjesni iznosi budu priznati kao nadplanska dobit.

Ovdje donosimo jedno mišljenje po tom predmetu, dajući mogućnosti da se putem lista ono osvjetli, prije donošenja uredaba koje će regulirati obračunavanje geodetskih radova.

Državna privredna poduzeća u svom poslovanju ostvaruju izvjesnu dobit, koja može biti predviđena tj. planska i nepredviđena tj. nadplanska.

Uredba o cijenama građevinskih usluga, kao najrodnija našim radovima po svom karakteru, definira dobitke ovako:

predviđena ili planska dobit utvrđuje se u postotku od ukupnih troškova materijala, plaća izradbe sa dodatcima na te plaće, kao i općih troškova u koliko su ovi produktivnog karaktera.

Nepredviđena ili nadplanska dobit ostvaruje se umanjnjem **normiranih** troškova materijala, plaća izradbe, postotka općih troškova i troškova uprave i prodaje.

Prema tome je planska dobit, dobitak ostvaren redovitim poslovanjem poduzeća, a nadplanska dobit je dobitak ostvaren boljom organizacijom i uštedom, te smanjenjem troškova uprave i sl.

Kod geodetskih radova na području NR Hrvatske do donošenja jedinstvene Uredbe o obračunavanju geodetskih usluga, poslovi se među naručiocem i izvođačem sklapaju ili na osnovu slobodne pogodbe, globalno utvrđene cijene usluge — što je rjeđi slučaj — ili u režiji, s tim da se po izvršenom poslu obračun sastavi na osnovu odluke Zemaljsko ureda za cijene o obračunavanju geodetskih radova. Zračunavanje troškova po ovoj odluci obuhvata efektivne izdatke na ime plata stručnjaka i radnika, na koji se odnos dodaje odobreni postotak na ime troškova uprave Uz ovaj iznos dodaju se još izdaci na ime dnevnica stručnjaka, troškovi materijala, transporta, troškovi radilišta itd. Ukupni iznos po ovim stavkama pretstavlja punu cijenu koštanja usluge, kojem kada se doda otpadajući postotak zarade dobije se cijena usluge, a kada ovome iznosu dodamo iznos na ime poreza, dobijemo prolajnu cijenu usluge (izvršenog zadatka).

Dobitak je dakle u prvom slučaju iznos do kojega dođemo ako odbijemo iznos prodajne cijene od ugovorene cijene, a u koliko je ova potonja manja od prve, onda poduzeće kod toga rada ima gubitak. Do ugovorene cijene u ovom slučaju došlo se na temelju kalkulacija iz iskustva u sličnim radovima. a ne na temelju normi, kako bi u stvari trebalo postupiti.

Norme su propisane količine rada, koji se ima izvršiti u točno određenom vremenu pod predviđenim uslovima u radu i određenoj radnoj snazi. One trebaju biti dinamične tj. mijenjati se prema napredku u savladavanju pojedinih operacija, koji će napredak rezultirati iz godišnjeg obračuna ostvarene nadplanske dobiti.

Prema tome su norme osnova za kalkulaciju kod ostvarivanja nadplanske dobiti, a nikako ostvareni iznosi kod direktne pogodbe, stvoreni kalkulacijom iz iskustva u sličnim radovima.

Iz izloženoga možemo stvoriti zaključak, da u slučajevima direktne pogodbe, za izvršenje pojedinog geodetskog zadatka, prije donošenja normi, nema nadplanskog dobitka, jer je u tom slučaju ostvareni veći dobitak od predviđenog nastao samo pogrješnom ili proizvoljnom kalkulacijom, uslijed toga što je naručioc nije mogao kontrolisati.

U drugom slučaju, odlukom Zemaljskog ureda za cijene, određena je visina dobitka. Ovaj dobitak koji bi se jedini imao ostvariti predstavlja plansku dobit, pa je prema tome jasno, da se ni u ovom slučaju ne ostvaruje nadplanska dobit.

Kod ovakovog načina obračunavanja troškovi uprave određeni su — kao što je već naprijed rečeno — postotkom na plate stručnjaka i radnika. Oni predstavljaju odnos troškova na ime neproduktivnih plata uprave, izdataka na ime socijalnog osiguranja radnika, amortizacije, najma i održavanja prostorija, poštarine i t. d., s jedne strane i produktivnih plata stručnjaka i radnika sa druge strane. Dobrom organizacijom i uštedom dadu se troškovi uprave smanjiti, odnosno do smanjenja ovih troškova može doći i povećanjem produktivnih plaća, uposlanjem većeg broja stručnjaka. Kod konačnog obračunavanja u smislu citiranog čl. 2 Uredbe o obračunavanju građevnih usluga jedino ova razlika imala bi predstavljati nadplansku dobit.

Ovdje se nameće pitanje da li su postotci na ime troškova uprave bili dobro postavljeni i da li su oni tokom 1947. god. predstavljali približne izdatke na ime općih upravnih troškova. Kalkulacija na ime tog postotka bazirala se u glavnom na predviđanjima za 1947. godinu i stečenim kratkim iskustvom u 1946. god. Pojedine stavke nijesu se mogle tada realno postaviti, produktivni izdatci tokom godine su se djelomično povećali, pa prema tome teško da je i sam postotak realan. Međutim, bez obzira na činjenicu da li je ovaj postotak realan ili ne, on je danas za Zavode obavezan i u koliko Zavodi slabom organizacijom povećaju troškove uprave, poslovat će sa deficitom za koji ne postoji nikakovo zakonsko opravdanje za pokriće. Prema tome ako uslijed slabe organizacije može doći do gubitka, to dobrom organizacijom dolazi do dobitka, koji bi se u ovom slučaju imao tretirati kao nadplanski. Dodajem ovdje da bi bilo uputno da nadležni po ovom dadu autentično tumačenje, jer je ono od velikog značaja za naše zavode.

Kako se odražuje ova činjenica da kod geodetskih radova prije donošenja normi ne možemo ostvariti nadplansku dobit?

Planska dobit dijeli se tako da se od ostvarenog iznosa određeni postotak uplaćuje u fond rukovodstva. Svima nam je — vjerujem — poznato što za namještenike poduzeća predstavlja fond rukovodstva. Njega definira čl. 60 Osnovnog zakona o državnim privrednim poduzećima. Taj se postotak za god. 1946. odredio sa 10% od ostvarene dobiti. Za god. 1947. nije taj postotak za geodetske radove određen niti kakovom Uredbom, niti rješenjem, a Uredbe koje se odnose na građevinstvo ne mogu se primjeniti, jer do sada nemamo norma. Koliko nam je poznato Uprava za geodetsku službu pri ministarstvu građevina postavila je po ovom predmetu pitanje ministarstvu financija, kako bi se kod raspodjele dobitka za četvrti tromjesec mogao iznos na ime fonda rukovodstva točno odrediti i obračunati za čitavu proteklu 1947. god.

Ostatak ostvarenog planskog dobitka nakon odbitka na ime fonda rukovodstva dijeli se tako, da se 40% (u smislu čl. 3 Uredbe o cijenama građevinskih usluga i rješenja Ministra građevina) uplaćuje na bankovni račun zavoda, na njegovo slobodno raspolaganje, a 60% knjiži se na račun osnivača poduzeća.

Nadplanska dobit dijeli se tako da se 50% uplaćuje u korist fonda rukovodstva, a 20% na slobodno raspolaganje zavoda i ostatak od 30% na račun osnivača. (Narodne Novine br. 6/47.)

Dovoljno je iz ovoga jasno što predstavlja nadplanski dobitak za fond rukovodstva pojedinog poduzeća. Stoga su opravdane primjedbe, da je po pitanju donošenja Uredbe o obračunavanju geodetskih usluga potrebno pristupiti što prije, a također riješiti pitanje smatra li se dobitak koji proističe iz razlike utvrđene postotkom troškova uprave i stvarnih troškova nadplanskom dobiti, jer su ova pitanja od osobitog značaja za dalji razvitak naših zavoda.

Ovdje treba ukazati na jedan veoma važan momenat, kojeg treba imati u vidu kod donošenja Uredbe o obračunavanju geodetskih usluga.

Na području NR Hrvatske kod raspodjele ostvarenih planskih dobitaka za protekla tri tromjeseca, primjenjivali su se propisi koji vrijede za građevinske radove, jer se geodetska služba još nalazi u sklopu ministarstva građevina. Međutim Uredba za građevinske usluge osniva se na neuporedivo većim radovima i cijenama koštanja tih radova, koji u glavnom otpadaju na građevni materijal i radnu snagu. Kod geodetskih radova ti su iznosi neuporedivo manji i oni terete u glavnom izdatke za stručnjake, prema kojima se investicije u instrumentariju odnose sasvim drugačije nego u građevinarstvu. Ovo ima osobitog odraza u raspodjeli dobitka, tako da u fond rukovodstva i slobodno raspolaganje zavoda otpadaju srazmjerno mali iznosi.

Da bi se omogućio dalji uspješni razvitak zavoda, bilo bi neophodno potrebno, da se kod donošenja Uredbe ovi momenti imaju u vidu i nastoji postotke o kojima je naprijed bilo riječi izmjeniti u korist fonda rukovodstva i slobodnog raspolaganja zavodima, s tim, da se postotak koji ulazi u budžet alikvotno smanji.